

УДК 37.013(477.87)

Маляр Любов Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ НАРОДНОЇ ШКОЛИ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

У даній статті на основі аналізу укладених Августином Волошином навчальних підручників розглянуто особливості вивчення української та зарубіжної літератури у народних школах Закарпаття. Українська література представлена у підручниках А.Волошина досить широко і багатогранно, що формувало в учнів уявлення про літературу рідного народу як естетичну цілісність. Вивчення художніх творів сприяло формуванню у школярів знань про життя, побут, звичаї, мораль, світогляд народів світу, спрямовувалося на виховання моральної, високої естетичної та читацької культур.

Ключові слова: освіта, народні школи Закарпаття, підручники, літературне краєзнавство, українська література, педагоги та культурно-освітні діячі.

Вступ. Важливим є наукове вивчення та оцінка діяльності освітян, педагогів, внесок яких у розвиток української школи є вагомим і значущим з позицій сьогодення. До славної когорти педагогів, які активно включилися в процес розбудови системи національної освіти і виховання на Закарпатті у 20-30-х роках ХХ ст., належить Августин Волошин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та формулювання мети дослідження. Багатогранна діяльність закарпатського педагога на ниві народної освіти привертала увагу дослідників. Педагогічний портрет А.Волошина подано в книзі В. Гомонная "Антологія педагогічної думки Закарпаття (ХІХ - ХХ ст.)" (Ужгород, 1992) та у монографічному дослідженні В.Гомонная, В. Росула, М.Талапканича «Школа та освіта Закарпаття» (Ужгород, 1997), зокрема висвітлено його подвижницьку діяльність у галузі освіти краю, частково проаналізовано педагогічну спадщину. Інформативними є дослідження М.Кляп «Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина в міжвоєнний період (1919-1939)» (Ужгород, 2001) та О.Мишанича «Життя і творчість Августина Волошина» (Ужгород, 2002). Важливі аспекти просвітницької діяльності закарпатського педагога висвітлено у статтях І.Сенька «Народність шкільних підручників Августина Волошина» (Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія Історія. - 2004. - № 11), «Августин Волошин – автор і упорядник підручників», яка ввійшла до книги краєзнавчих студій дослідника «Земля з іменем» (Ужгород, 1998). 1995р. в Ужгороді побачив світ збірник «Твори», а 2007 р. – «Педагогічні твори» А.Волошина.

Однак, окремі історичні факти плідної педагогічної діяльності закарпатського педагога ще недостатньо досліджені та висвітлені. Зокрема, заслуговують на увагу сучасника питання про місце і роль творів української, зарубіжної літератури на сторінках укладених А.Волошином начальних підручників.

Виклад основного матеріалу. Національно-культурне життя закарпатоукраїнців упродовж тривалого часу і до середини ХХ ст. проходило у рамках угорської, австрійської, австро-угорської, чехословацької держав, але, всупереч їх денаціоналізаторським впливам, зусиллями національно свідомих, патріотично налаштованих закарпатських освітян та українських педагогів-емігрантів, закарпатська школа розвивалась на національному ґрунті і акумулювала в собі передовий досвід європейської педагогічної думки.

Зважаючи на соціально-політичні обставини, А. Волошин відводив шкільництву вирішальну роль у

збереженні національної самобутності закарпатоукраїнців, у поширенні української національної ідеї в краї. А.Волошин у підручнику «Педагогіка і дидактика для учительських семінарій» писав: «Народна школа лиш тоді буде правді народною, если работа учителя буде перенята народним духом. Школа должна развити в учениках любовь и одушевленность ко народному языку, ко народным интересам и народной культуре» [1, с.76].

Велику роль у реалізації національно-патріотичного виховання підростаючого покоління закарпатський педагог відводив засвоєнню учнями надбань народної культури, вивченню української літератури. У «Методиці народно-шкільного навчання» А.Волошина читаємо: «Література – це образ життя народа. З неї можна черпати моральний світогляд дозрілої любови до родини, одушевлення до добродійств... Наука літератури повинна представити найкращі перли із рідної літератури, т.е. повинна допровадити учня до порозуміння і полюблення народного духа, народного генія ...» [2, с.58]. А у фаховому журналі для вчителів «Наша школа» висловлювалася думка про те, що читанки, підручники, книжки для читання «як своєю формою, так змістом і ідейним провідом повинні закріплювати національну свідомість ученика» [3, с.1].

І хоча у Чехословацькій державі були чинники, які гальмували поширення української національної ідеї на Закарпатті та негативно позначалися на навчально-виховному процесі, такого роду методичні рекомендації щодо вивчення української літератури у 20-30-х роках ХХ століття реалізовувалися у шкільній практиці. Своє бачення пріоритетності національного і релігійно-морального виховання в школі А.Волошин втілював у підручниках, підібравши під таким кутом зору тексти для читання.

Від читанки до читанки ширшає коло українських письменників, творчість яких, за задумом А.Волошина, мала впливати на формування моральної культури та національної самосвідомості учнів. Так, якщо до «Азбуки карпато-руської» і церковно-славянського читання» (Ужгород, 1921) укладач включив тільки одного вірша Т.Шевченка під назвою «Сирота» [4], то у «Читанці для II класу народних шкіл» (Ужгород, 1921) читач знаходив такі зразки української літератури: Т.Шевченко – «Учитесь», «Рано», «Сирота», Ю.Федькович – «Молитва к Хранителю», «Горда качка», «Порядок – ошадок», І.Франко – «З новим роком» [5]. «Мала читанка для II и III класы народных школ» (Ужгород, 1925) пропонувала увазі читача поезії: «Учитесь», «Рано», «Вечер» Т.Шевченка, «Неучений», «З новим роком» І.Франка, «Молитва к Хранителю» Ю.Федьковича,

“Не мои ноги” С.Руданського, а також переробку вірша С.Воробкевича “Рідна мова” [6].

Слід зауважити, що А.Волошин, включаючи зразки української літератури до своїх підручників, вносив певні зміни: часто подавав твори і окремі уривки із творів під своїми назвами, наближував мову оригіналу до місцевого діалекту і підбирав доступніші для розуміння закарпатських учнів слова. Наприклад, вірш Т.Шевченка “На великдень на солоні ...” він у своїх підручниках подає під назвою “Сирота”. Усвідомлюючи, що для закарпатських учнів слова “крашанки”, “лиштва”, “стьожка”, “свитка” будуть незрозумілими, автор уникає цих слів і вносить незначні зміни в текст вірша, вживши при цьому слова “чоботеньки”, “книга”, “надраги” [4, с.98].

Як бачимо, добір творів української літератури для вивчення у перших – третіх класах народних шкіл здійснено вдало – пропонуються близькі їй доступні для дитячого сприймання твори, які служили ефективним засобом виховання любові до рідної землі, до рідної мови, виховання у душі християнської моралі, доносили до свідомості учнів необхідність подальшого навчання (поезії Т.Шевченка “Учітєся”, І.Франка “Неучений”). А читаючи поетичні рядки із вірша І.Франка “З Новим роком”:

И бажаю, чтоб мы згодно,

Сміло, свідомо, вольно

Йшли до спільної мети ... [5, с.44],

учні прониклися ідеєю єдності з братами по той бік Карпат.

У “Читанці для IV і V школьних роков народних шкіл. Часть II” (Ужгород, 1932) українська література представлена поетичними творами: “Рідне слово” Олени Пчілки, “Верховина”, “Рідна мова” С.Воробкевича, “Рідна стріха”, “На святий вечер”, “Май” Б.Лепкого, “Школа”, “Малий газда”, “Вечер Святого Миколая”, “Мое серце”, “Нечесний школяр”, “Вишиваєм” Марійки Підгірянки, “Окуляри”, “Допитлива доня”, “Не мои ноги”, “Козак и король”, “Цыган в огірках”, “Безязика коняка” С.Руданського, “Учітєся”, “Заклик”, “В неволе”, “З діточих літ”, “Вечер”, “Вода”, “Ранок” Т.Шевченка, “Бабуся” П.Куліша, віршами І.Франка – “В ночі”, “Сыпле сніг”, його прозовим твором “Легенда про Святого Миколая” та науково-популярним нарисом “Як жили первісні люде”, оповіданням С.Черкасенка “Пригоди з вовчиком” і його віршем “Вітер”, поезіями “Шевченкова могила”, “До праці” Б.Грінченка, “Ранок встає” і “Гроза пройшла” Олександра Олеса, “Вечірня пісня” В.Самійленка, оповіданням Марка Вовчка “Два сыны”, прозовими описами “На поле весною” Панаса Мирного і “Весна” Є.Гребінки, віршованими творами Л.Глібова – “Загадка”, “Синиця”, “Вовк и кот”, науково-популярним нарисом географічного характеру “Бігуны й полуденик” С.Русової тощо [7].

Читанка знайомила учнів також із життєвим і творчим шляхом Т.Шевченка, С.Руданського та Л.Глібова (останній біографічний нарис подано у викладі С.Черкасенка). Наводяться у книзі також “Золоті слова” І.Франка і С.Руданського, тобто влучні вислови із їх художніх творів, які несуть у собі великий виховний заряд [7, с.177]. А в авторському нарисі “Мова” любов до рідної руської мови прищеплюється учням за допомогою органічно вплетених у нарис слів Т.Шевченка: “Учітєся діти любі, думайте, читайте, і чужого научайтєсь, й свого не цурайтєсь, бо хто матір забуває, того Бог карає, чужі люде цурають, в хату не пускають ...” [7, с.229].

У “Читанці для VI і VIII школьних роков народних шкіл. Часть III” (Ужгород, 1932). Августин Волошин пропонує вивчати такі зразки

творчості українських художників слова: поезії “Руським школярам” Я.Щоголева, “Родна мова”, “Т.Масарикови” Олеса Олеса, “Не завидуй”, “Зазыв до братньої любови”, “До братов”, “Доля й воля”, “Тополя” Т.Шевченка і цілий ряд уривків із інших його поетичних творів, що подавалися під рубрикою “З думок Тараса Шевченка”, пропонувались і вірші С.Черкасенка – “Позня осінь”, “На весні”, “Весняний сон”, “На сіножаті”, Ю.Федьковича – “Неділя”, “Брат та сестра”, “Святий Юрій”, І.Воробкевича – “То наш танець, наш козак”, В.Самійленка – “Господарь и вол”, І.Франка – “Коваль”, “З Новим роком”, “Дивувалась зима”, “Перший Великдень на воле”, поезія Б.Лепкого “Тихо, легко” і його ж оповідання “Дідусь”, байки Л.Глібова – “Жаба и вол”, “Чиж и голуб”, “Лебідь, щука и рак”, “Вовк та ягня” і його вірш “Зимова пісенька”, віршований анекдот С.Руданського “Свиня свинею”, оповідання Марка Вовчка “Сестра”, казка В.Пачовського “Про князя Корятовича и жовтого змія Веремія”, віршований твір О.Конинського “Не призывайте всуе Бога” тощо [8].

Названа читанка містить і біографічні нариси “Тарас Шевченко” та “Иван Франко”, в яких відображено не тільки біографічні факти, але і світоглядні позиції українських класиків. Адже, говорячи у своїй “Методиці народно-шкільного навчання” про те, що у читанках “мають бути окремі уступи про славніших поетів, письменників”, А.Волошин зауважив, що “уступи мають перш за все представити ідеї письменника, а не лише його біографію” [2, с.61].

Змістове поле читанки розширюють і науково-популярні оповідання та нариси на різну тематику, серед них такі: “На полонині” І.Франка, “Поход Ігоря на половців” Б.Лепкого, “Боротьба за життя рослин” і “Боротьба за життя серед тварин” С.Черкасенка тощо [8].

Як бачимо, українська література представлена у підручниках А.Волошина досить широко і багатогранно, що формувало в учнів уявлення про літературу рідного народу як естетичну цілісність. На конкретних прикладах вони переконувалися, що твори української літератури не уступають в художній вартості творам інших літератур світу, це викликало почуття національної гордості та бажання подальшого вивчення рідної літератури. Однак, з огляду на політичні обставини того часу, поетичні рядки із вірша Олени Пчілки “Рідне слово”:

Не так - весняним жайворонком у полі

Українська мова тепер залуна,

І гомоном вільним по всьому роздолі,

По всій Україні озветься вона

Августин Волошин у своїй читанці подає так:

Не так – весняним жайворонком у полі

Руська мова тепер залуна,

І гомоном вільним по всьому роздолі,

По нашому краю озветься она [7, с.4].

Важливим освітнім компонентом у школах краю в 20-30-і роки ХХ ст. було закарпатське красне письменство. А.Волошин, як і інші укладачі, знайомив читача з кращими літературними зразками О.Духновича, В.Гренджі-Донського, Ю.Боршоша-Кум’ятського, Зореслава, М.Божук та ін., а також подав власні оповідання, нариси.

Пропоновані для вивчення в школі твори української літератури наповнені українознавчим національно-патріотичним і громадянським змістом, що було могутнім засобом формування свідомого громадянина України. І, як зазначено в одній із статей І.Сенька, уже сам підхід до відбору авторів: Шевченко, Глібов, Руданський, Духнович, Гренджа-Дон-

ський, Воробкевич, Федькович, Франко – “формував в учнів тверде переконання, що це представники однієї русько-української культури” [9, с.88], тобто утверджував у свідомості учнів ідею соборності українських земель.

А ось як оцінювалися підручники А.Волошина газетою “Свобода” у 1936 році: “В нашій літературі Читанки Августина Волошина подавали і подають і нині найбільше виховуючого матеріалу, який убагродноє, підносить душу дитини до порозуміння ідеалів чесного, народ свій і державу свою щиро люблячого, до хосенної праці готового і для самопосягати спосібного громадянина” [10, с.3].

Серед матеріалів реферату освіти Цивільної Управи Підкарпатської Русі нами виявлено анонімну рецензію на підручники (читанки) Августина Волошина, в якій дається критична оцінка змістового наповнення окремих розділів, однак в методичному відношенні, зазначає автор-анонім, читанки є бездоганими [11].

Укладені А. Волошином читанки свідчать про те, що закарпатський педагог не відставав від європейської педагогічної думки і дотримувався, як слушно зазначає дослідниця М.Кляп, наукових принципів укладання підручників, розроблених Я.Коменським, К.Ушинським, О.Духновичем (доступність, наочність, цілісність і новизна текстів, відповідність навчального матеріалу віковим і психологічним особливостям учнів) [12, с.70], а також, як вказує дослідниця М.Мороз, слідував принципам національної школи (демократизм, освітування селянської праці, єдність материнської закарпатської мови з мовою українського народу, виховання у душі народної моралі) [13, с.336].

Пріоритети у вивченні зарубіжної літератури в школах Закарпаття першої половини ХХ ст. визначалися соціально-історичними обставинами: в роки перебування краю у складі Австро-Угорщини та в роки окупації Закарпаття гортійською Угорщиною особлива увага зверталася на вивчення угорської літератури, у період входження краю до складу демократичної Чехословаччини в школах вивчалися літературні здобутки різних народів світу, але велика увага приділялася ознайомленню учнів із чеською та російською літературами, що переконливо підтверджується змістовим наповненням навчальних підручників.

Посилена мадяризація русинів-українців краю у другій половині ХІХ - на початку ХХ ст. зумовила протилежний процес – намагання закарпатців утвердити свою національну самобутність. Це, закономірно, викликало великий інтерес до культурного життя, зокрема до літератури не тільки України, але й Росії, Чехії, Словаччини, Польщі, Сербії, Хорватії тощо, тобто зблизило їх з культурою слов'янського світу.

У цьому зв'язку заслуговує на увагу той факт, що ідеї слов'янської єдності знайшли своє вираження ще у виданій 1908 року "Читанці для угро-руської молоді" Августина Волошина, яка вийшла в світ через рік після прийняття закону Аппоні, згідно з яким посилювалася мадяризація краю і в школах заборонялося вивчення слов'янських літератур, зокрема російської. Та, нехтуючи офіційною заборонаю, А.Волошин включив до читанки поетичні твори О.Пушкіна – “Птичка Божа” і “Верный конь”, Ф.Тютчева – “Весенние воды”, байки Л. Толстого – “Олень”, “Заяц и жабы”, “Конь и осел”, Крилова – “Свинья под дубом”, “Лисица и грозно” [14]. Однак, з огляду на цензурні перепони, Августин Волошин не вказав авторів, а також вніс деякі зміни: подав твори під своїми назвами, наблизив мову оригіналів до

закарпатського діалекту, замінив також деякі слова і підібрав більш зрозумілі для закарпатських учнів.

В 20-30-і роки ХХ століття специфіку вивчення російської літератури на Закарпатті визначала національна орієнтація вчителя. Так, у школах, де вчителі стояли на українофільських позиціях, російська література вивчалася в контексті зарубіжної літератури, тоді як вчителі-русофіли основний акцент робили на вивчення російської літератури, що яскраво підтверджується змістом підручників, які використовувалися у навчальній практиці шкіл українського і русофільського спрямування.

У “Читанці для ІV і V школьних роков народных школ. Часть II” А.Волошин пропонує для вивчення оповідання “Горобець” І.Тургенєва та “Орел у неволі” Ф.Достоевського [7].

Як бачимо, укладач вдало здійснив добір творів російської літератури для вивчення у народній школі – запропонував зразки творчості видатних російських майстрів слова, які доступні та цікаві дітям, несуть певне пізнавальне та велике виховне навантаження, примушують учнів замислитися над такими вічними цінностями, як добро, співчуття, щедрість, всьодолаюча батьківська любов та прагнення до волі і осудити жадібність, пихатість, недалекоглядність.

Зміст навчальних підручників відображає також і особливості вивчення чеської та словацької літератури у навчальних закладах краю в 1920-1930-х роках.

А.Волошин у своїх читанках для вивчення запропонував казку К.Ербена “Цар тхор”, біографічний нарис “Алойс Ірасек” у викладі М.Копач, з якого учні отримували інформацію про життєвий і творчий шлях видатного чеського письменника [7] і оповідання А.Ірасека “Про воеводу Чеха” [8].

Зі сторінок читанок закарпатські учні мали змогу дізнаватися про розвиток світового літературного процесу від найдавніших часів до початку ХХ століття, на конкретних прикладах отримували уявлення про національну своєрідність та загальнолюдську цінність творів зарубіжної літератури як авторських, так і фольклорного походження.

Уже у народній школі Августин Волошин пропонує вивчати зразки творчості Езопа – яскравого представника давньогрецької літератури, засновника жанру байки. До “Малої читанки для ІІ і ІІІ класы народных школ” А.Волошин включає такі його байки: “Дроворуби та дуб”, “Будь чесний”, “Дві миши”, “Дикун и лисица”, “Вовк и осел”, “Лікарь и хворий”, “Безхвоста лисица”, “Вовк та конь”, “Вовк та овця” [6]. Байки А.Волошин подав у якісному художньому перекладі, що можемо підтвердити, співставивши уривок із байки “Дві миши” із сучасним перекладом відповідного уривку українською мовою. Ось як надруковано мораль названої байки у читанці: “Хоть у тебе и богатый дом, – говоритъ полева миш до домашньої, – але ти и куска не покладеш спокійно у рот. Я гризу, что правда, траву та коріне, живу бідно, але зато не знаю страху” [6, с.7]. А так звучить мораль цієї байки у сучасному перекладі: “У тисячу разів краще їсти бідну їжу й жити спокійно, аніж так, як ти, харчуватися вишуканими наїдками, завмираючи раз у раз від страху” [15, с.228].

У байках Езопа узагальнено моральні засади життя, народну мудрість, вони служили ефективним засобом виховання моральних чеснот в учнів. Зауважимо, що вивчення жанру байки у школах Закарпаття мало глибоку історичну традицію. Адже ще М.Лучкай байками Езопа ілюстрував руську мову у своїй “Слов'янорусській граматиці” у 1830 році [16, с.165]. О.Духнович у “Книжиці читальної для навчаючих” (1847 р.) вмістив перекладені і оброблені

байки Езопа та свої оригінальні твори [17, с.87].

Приділялася увага і вивченню літератури ХІХ ст. – творів німецьких, англійських, французьких, американських, канадських, італійських, шведських, швейцарських, данських, болгарських, сербських авторів, а також вивченню фольклорних творів народів світу.

А.Волошин на сторінках “Малої читанки”, яка використовувалася у ІІ і ІІІ класах народних шкіл, для вивчення пропонує казку “Три брати” відомих німецьких фольклористів братів Я.та В.Грімм [6], в якій ушляховуються справжні людські чесноти, любов до праці і вміння майстерно виконувати роботу.

А на прикладі казки “Мати” данського письменника Ганса Крістіана Андерсена, яку А.Волошин помістив у читанці для ІV і V класів народних шкіл, вчитель виховував у дітей теплі почуття до матері, примушував їх замислитися над законами природи. У читанці учні читали і біографічний нарис про видатного швейцарського педагога Й.Г.Песталоцці, в якому сказано, що він був “шкільний учитель, але зробив так багато, що славне ім’я його стало відомим усьому світові” [7, с.212].

Ефективним засобом для виховання чуйності, милосердя служили поміщені А.Волошином у читанці для VI – VIII класів народних шкіл оповідання італійського письменника Е.де Амічіса “Сліпі діти” і “Глухоніма”, а із поданого у підручнику нарису канадського письменника Е.Сетона - Томпсона “Подорож дикої качки” учні дізнавалися про життя птахів [8].

Отже, наведені факти засвідчують, що вже в народних школах закарпатські учні у першій половині ХХ століття отримували загальні знання про етапи розвитку всесвітнього літературного процесу, знайомилися із окремими творами зарубіжної літератури, вивчення яких сприяло формуванню в них знань про життя, побут, звичаї, мораль, світогляд народів світу, спрямовувалося на виховання моральної, високої естетичної та читацької культури.

А.Волошин засобами красного письменства долучав закарпатоукраїнське населення до духовної скарбниці світової культури. У своїй праці “Мето-

дика народно-шкільного навчання” із цього приводу слушно зазначив (зберігаємо лексику і пунктуацію оригіналу): “Кожний нарід, що живе серед культурних народів, не може освободитися від культурної загальности й до нього доходять мислі культурного світа. І кожний культурний нарід судить так, що ця культура, яка говорить з літератури других культурних народів, може й повинна служити йому. Як ні один нарід не обмежується лише на свою власну літературу, але поступово поширює науку літератури народної до науки всесвітньої літератури, так само повинні ми доповнювати нашу Підкарп. руську та малоруську літературу творами Вел. руської (російської - Л.М.), чеської, англійської, французької й німецької літератури” [2, с.59].

На основі вище наведеного, можемо стверджувати, що і в умовах денационалізації закарпатоукраїнського населення, вивчення зарубіжної літератури, завдяки подвижницькій діяльності місцевих освітян, не протиставлялося українській національній ідеї. На користь цього переконливо свідчить і той факт, що закарпатоукраїнські учні мали змогу долучатися до здобутків угорської, німецької, чеської і, частково, російської літератури у перекладах на українську мову. Вивчення рідної літератури у взаємозв’язку із зарубіжною забезпечувало бачення культури свого народу в контексті загальнолюдської культури, розуміння того, що національна література є частиною світового літературного процесу, спрямовувалося на формування всебічно розвиненої та збагаченої духовно-естетичними надбаннями різних народів особистості закарпатського учня. Ці завдання покликані розв’язувати і літературна освіта в сучасній загальноосвітній школі. Досвід укладання підручників А.Волошина може бути використаний сучасними методистами.

Дослідження не претендує на повне і всебічне розв’язання порушених питань, зокрема вважаємо доцільним здійснення цілісного аналізу навчальних підручників, що використовувалися в навчальній практиці шкіл регіону.

Список використаної літератури

1. Волошин А. Педагогіка і дидактика для учительських семінарій / А.Волошин – Ужгород, 1923. – С. 76.
2. Волошин А. Методика народно-шкільного навчання (на правах рукопису) / А.Волошин – Ужгород, 1935. – 113 с.
3. Національне виховання // Наша школа. – 1937. – № 6.
4. Волошин А. Азбука карпато-руського і церковно-славянського чтення / А.Волошин – Ужгород: Уніо, 1921. – 102 с. (Числа одобрений: со стороны епископа Мукачевского – 5685 – 1905, 28 августа, со стороны министра народопросвещения 476 – 1908, 8 мая).
5. Волошин А. Читанка для II классы народных школ / А.Волошин – Ужгород: Уніо, 1921. – 77 с.
6. Волошин А. Мала читанка для II і III класы народных школ / А.Волошин – Ужгород: Уніо, 1925 – 125 с. (Одобрено Министерством Шкільництва и Народної освіти з дня 2.IV.1926. ч. 24.227 – I – 26).
7. Волошин А. Читанка для IV и V школьных роков народных школ. Часть II / А.Волошин – Ужгород: Школьная помощь, 1932. – 251 с.
8. Волошин А. Читанка для VI – VIII школьных роков народных школ. Часть III / А.Волошин – Ужгород: Выдана педагогичного товариства Подкарпатской Руси, 1932. – 285с (Розпорядженням Министерства Шкільництва и Народної Освіти з дня 5 апреля 1926, число 34.227 допущена до уживаня в народных школах з руським учебным языком).
9. Сенько І. Земля з іменем: Краєзнавчі студії / І.Сенько – Ужгород, 1998. – 83-88, 111-114.
10. Родичі і учителі! Дайте добрі учебники своїм школярам // Свобода. – 1936. – 13 серпня
11. ДАЗО. – Ф. 28. Реферат освіти Підкарпатської Русі (1919 – 1928 pp). – Оп.3.
12. Кляп М.І. Педагогічна та освітньо-культурна діяльність Августина Волошина в міжвоєнний період (1919-1939) / М.І.Кляп – Ужгород, 2001. – 149 с.
13. Мороз М. Традиції шкільних підручників Л.М.Толстого, К.Д.Ушинського в “Читанці для угро-руської молодіжі” А.Волошина і “Світлі” О.Маркуша / М.Мороз // Матеріали наук. конф., присвяченої пам’яті Івана Панькевича – Ужгород, 1992. – С. 335 – 337.
14. Волошин А. Читанка для угро-руської молодіжі. Часть первая для низших классов народных школ / А.Волошин – Унгар: Уніо, 1908. – 255 с. (Число одобрений со стороны министра народопросвещения графа Аппония: 40, 476 – 1908, 8 мая).
15. Езопові байки. Для молодшого шкільного віку / В перекладі П.Цімікалі. Переклад з новогрецької В.О.Забаштанського та А.М. Чердаклі. – К.: Веселка, 1990. – 253 с.
16. Лучкай М. SLAVO – RUTHENA GRAMMATICA / М.Лучкай // Лучкай М. Граматика слов’яно-руська/ Переклад з латинської П.Лизанца та Ю.Сака. – К., 1989 –189 с.
17. Духнович О. Твори: У 4 т. – Т.2 / О.Духнович – Братіслава – Пряшев, 1967. – С. 95-273.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2017 р.

Стаття прийнята до друку 17.10.2017 р.

Маляр Любовь

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри общей педагогіки и педагогіки высшей школы
ГВУЗ «Ужгородский национальный университет», г.Ужгород, Украина

ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ УЧЕБНИКОВ ДЛЯ НАРОДНОЙ ШКОЛЫ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

В статье на основании анализа учебников Августина Волошина рассмотрено особенности изучения украинской и зарубежной литературы у народных школах Закарпатья. Украинская литература представлена в учебниках А.Волошина достаточно широко и многогранно, что способствовало формированию в учеников представления о литературе родного народа как об эстетической целостности. Изучение художественных произведений помогло ученикам ознакомиться с жизнью, бытом, обычаями, мировоззрением народов мира, влияло на воспитание нравственный, высокой эстетической и читательской культуры.

Ключевые слова: образование, народне школы Закарпатья, ученики, литературное краеведение, украинская литература, педагоги и культурно-образовательные деятели.

Malyar Lyubov

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Assistant Professor

Department of General Pedagogics and Pedagogics of Higher School
State Higher Educational Establishment «Uzhhorod National University»
Uzhhorod, Ukraine

EDUCATIONAL POTENTIAL OF THE SCHOOL BOOKS COMPILED BY A.VOLOSHYN ASSIGNED FOR THE PUBLIC SCHOOLS

The article presenting the analysis of the school books compiled by Augustyn Voloshyn outlines peculiarities of teaching of the Ukrainian and foreign literature in the public schools of Transcarpathia. As it is clear from the content of the textbook the Transcarpathian teachers put the special stress in the national -patriotic education of the youth on learning the heritage of the folk culture and study of the Ukrainian literature. The Ukrainian literature was represented in the school textbooks of A.Voloshyn quite broadly and multilaterally what helped the school children percept the native literature as esthetically integral phenomenon. The selection of pieces of fiction of the Ukrainian literature for the first-third classes of the public school was made very properly as easily perceptible and spiritually close to the children meanwhile being efficient means of fostering love to the motherland, native language, instilled the principles of Christian morale and encouraged students to proceed study.

Key words: education, public schools Transcarpathian, school books Ukrainian language and literature, foreign literature, pedagogues and cultural workers.